29 NIĊĊA TA' SAN ĠORĠ
FIT-TOROQ TA' ĦAL QORMI

Studju mitkub mill-Kan. Dun Ġwakkin Schembri B.A., Lic.D., L.S.S.

B'kollox 236 niċċa
Minn tarf għal ieħor ta' Ħal Qormi, minn ġo qiegħ il-Bonċ sa truf l-Istabal, m'hawnx niċċa u tnejn! Hawn, illum, fuq 230 waħda! U dari kien hawn wisq iżjed. Ħafna minnhom iż–żmien qeridhom. Ġie li baqgħalna n-niċċa biss mingħajr l-istatwa li kien hemm fiha. U mat-twaqqigħ ta' bini qadim għebu mit-toroq...qaddisin u niċeċ.

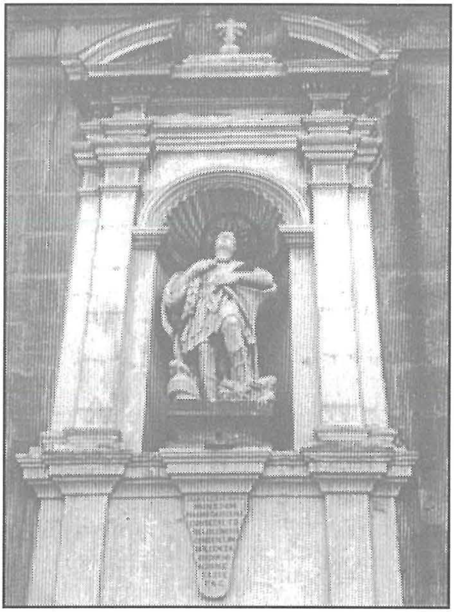
13, Triq San Bastjan: Indulġ. 10.1.1923

Għalfejn in-niċeċ?
X'taħseb li kellhom f'moħħhom missirijietna meta, fil-faċċata ta' djarhom, waslu biex qiegħdu dawk in-niċeċ kollha b'dawn il-mijiet ta' qaddisin? Min għal raġuni, min għal oħra, dawk ta' qabilna jidhru li l-wens tan-niċċa bil-qaddis kienu jfittxuh, kienu jriduh, kienu jħobbuh.

B'wegħda u b'radd il-ħajr
Xi wħud minn dawn l-istatwi saru b'wegħda jew b'radd il-ħajr. L-istatwa artistika ta' San Ġorġ li tinsab f'nofs il-faċċata maestuża tal-Knisja l-Kbira tagħna saret (fl-1867) b'wegħda wara l-kolera kiefra tas-sena 1865 meta b'dik il-marda f'Ħal Qormi mietu 258 ruħ (Arkivju tal-Parroċċa ta' San Ġorġ, Reġistru tal-Mejtin 1861-1876).

B'isem is-sid jew il-fratellanza jew il-qaddis titulari

Sid id-dar ġieli kien jagħżel li mal-faċċata tal-bini tiegħu jqiegħed niċċa bi statwa ta' dak il-qaddis li hu jġib ismu. Xi drabi, meta hu fratell, isemmi d-dar għal tar-Ružarju jew San Ġużepp jew San Mikiel jew... Tassew li fratellanza ta' San Ġorġ m'għandniex, iżda dan il-Megalomartri hu l-Qaddis Titulari li hawnhekk hu l-mimmi ta' għajnejn kulħadd! U għalih huma msemmija wħud minn djarna, inkella ssibilhom niċċa b'San Ġorġ bħal tal-Knisja (22), jew b'San Ġorġ t'Għawdex (3), jew frontispizju b'San Ġorġ fuq iż–Żiemel (4).

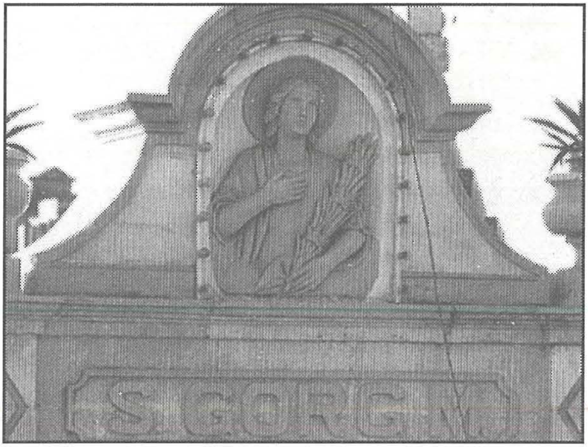

387, Triq il-Kbira: fil-frontispizju

Fin-niċċa tal-Bon Kunsill: il-Ħandaq: Marco Montebello, 1932

L-iżjed popolari

L-akbar fil-għadd huma n-niċeċ u statwi tal-Kunċizzjoni (32 waħda), ta' San Ġużepp (31 waħda), u ta' San Ġorg (29 waħda). U kieku kellek tiġbor flimkien ix-xbihat kollha tal-Madonna, taħt il-varjeta' ta' titli sbieħ li għandha, kif insibuhom iżejnu n-niċeċ tat-toroq ta' Ħal-Qormi kollu, dawn ilaħħqu...taf kemm? Iva, tal-Madonna jlaħħqu...mija! Li wara l-Madonna jirbaħ San Ġużepp hi ħaġa li nifhmuha lkoll; u li warajh imbagħad jiġi San Ġorġ ikompli jfehemna li l-Qormin, imqar jekk "Sa nofs inhar irġiel", kellhom minn dejjem ġo fihom is-sens tal-proporzjon u skala ta' valuri.

Min ħadimhom

Dawn in-niċeċ u dawn l-istatwi huma xhieda tal-livell, ġieli għoli, ġieli baxx, li kienu jilħqu n-naġġara u l-iskulturi ta' dak iż-żmien. Hawn xi tletin, minn fost il-ħafna niċeċ li għandna f'din il-Belt Pinto, li għandhom stil arkitettoniku li tassew ipaxxi l-għajn ta' kull min jifhem. X'ingħidu, mbagħad, għal dawk it-tnax-il statwa monumentali (waħda ta' Ċikku u Ġlormu Fabri, oħrajn ta' Ċensu Decandia, tnejn ta' Marku Montebello) li huma t-tiżjin ta' fuq iż-zuntier u f'nofs l-imsieraħ ta' Ħal Qormi, fosthom dik ta' San Ġorġ qrib dik ta' San Bastjan?!

Tiżjin għan-niċeċ

Ġieli n-niċċa tinzerta f'xi kantuniera, u jkun fiha daqqa t'għajn tassew sabiħa. Ħaġ'oħra wkoll: ftit huma n-niċeċ li fil-quċċata ma nsibulhomx salib, biex ifakkruna li l-Megalomartri San Ġorġ u qaddisin oħrajn bħalu kisbu r-rebħ bis-saħħa tas-Salib. Ħafna min-niċeċ issibilhom fanal quddiemhom, li llum jinxtegħel bl-elettriku, iżda dari bil-pitrolju, biex jikser id-dlam ċappa li kien ikun hawn bil-lejl. F'jum ta' festa, l-aktar nhar il-Festa tar-Raħal, kemm kienu jinxtegħlu sbieħ, nistħajjel, uħud min-niċeċ, imdawrin bit-tazzi taż-żejt ikkuluriti! U kienet id-drawwa li l-irġiel, huma u għaddejjin, jaqilgħu minn rashom il-beritta u jerġgħu jxidduha, biex isellmu lill-qaddis u jlissnu xi talba. Jispikka f'moħħi, għax jispikka fl-iskrizzjoni ta' taħt uħud min-niċeċ tagħna, isem l-Isqof Qormi Carmelo Scicluna li mitt sena ilu ħarġilhom l-Indulġenza. Eqreb lejna, taħt tliet niċeċ ta' San Ġorġ, l-Indulġenza ħariġha l-Isqof Dom Mawru Caruana xi sebgħin sena ilu. Iġġib ukoll isem l-Isqof Caruana, bid-data tal-5 ta' Ġunju 1923, l-Indulġenza mogħtija lill-istatwa l-kbira, skolpita fl-1870, ta' San Ġorġ li hemm fil-wesgħa tan-naħa ta' fuq, ġo Triq San Bastjan.

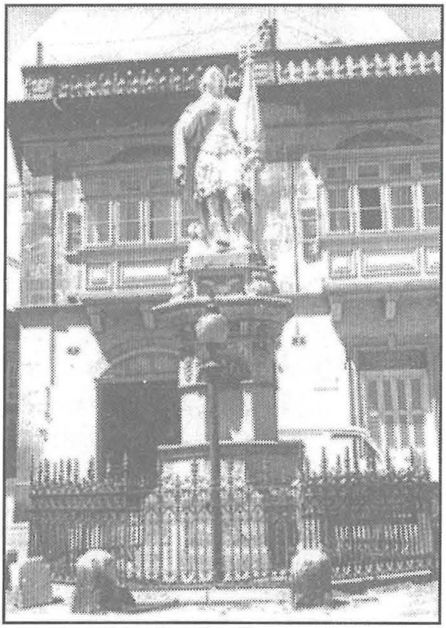

Triq San Bastjan: 1870: Indulġ. 5.6.1923

San Ġorġ dejjem ħarisna!
Lil San Ġorġ u lil kull Qaddis jew Qaddisa nixtiquhom li huma mit-tieni sular ta' djarna inkella mill-frontispizju li miegħu jistrieħ l-arblu fuq il-bejt, iva, nixtiquhom (intenni) jibqgħu jħarsu għal fuq it-triq u jħarsuna bla waqfien fil-mixi u fis-sewqan u f'kull tiġrib.

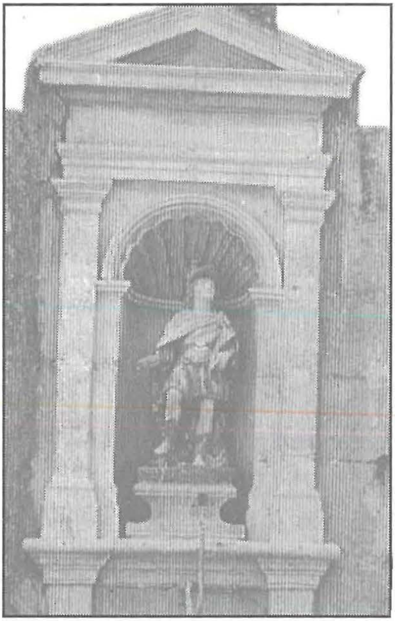
71, Triq il-Barrakki: ilu li sparixxa!

Id-29 niċċa ta' San Ġorġ
Nistaqsi: Ħabbewh missirijietna lil San Ġorġ? It-tweġiba tkun tiegħek, int u tifli din il-lista tad-29 niċċa li għandna f'ġieħu, imxerrdin maż-żewġ parroċċi ta' Belt Twelidna. Agħdirni jekk tinzerta xi indirizz ta' llum ma jaqbilx għal kollox ma' tas-sena 1978 meta jien għamilt dan it-tiftix dwar ir-Raħal u dwar Ġorġi tagħna.

San Ġorg	Bieb	Isem it-Triq	Xi tagħrif
1.	10	Triq il-Barrakki	
2.	71	Triq il-Barrakki	Bħal San Ġorġ t'Għawdex. Iżda ilu li għeb!
3.	92	Triq tal-Blat	
4.	18	Triq Dun Marju	
5.	123	Triq Dun Marju	Bl-Indulġenza ta' l-Isqof Carmelo Scicluna: 1880
6.	132	Triq Dun Marju	
7.	-	Triq tal-Ħandaq	Fin-"Niċċa tal-Bon Kunsill." (Marco Montebello, 1932)
8.	4	Triq il-Kanun	Bħal San Ġorġ t'Għawdex. L-irħama tneħħiet!
9.	34	Triq il-Kardinal Sceberras	San Ġorġ fuq iż–żiemel, fil-frontispizju ta' dar
10.	-	Triq il-Kbira	F'nofs il-faċċata tal-Knisja Matri ta' San Ġorġ (1867)

11.	59	Triq il-Kbira	San Ġorġ fuq iż–żiemel, fil-frontispizju tal-Każin tal-Banda ta' San Ġorġ
12.	70	Triq il-Kbira	San Ġorġ fuq iż-żiemel, pittura li spiċċat
13.	149	Triq il-Kbira	
14.	182	Triq il-Kbira	San Ġorġ ma' San Bastjan, inkella...
15.	303	Triq il-Kbira	Bl-Indulġenza, iżda ma tinqarax
16.	387	Triq il-Kbira	
17.	401	Triq il-Kbira	San Ġorġ fuq iż-żiemel, fil-frontispizju ta' dar (1938)
18.	6	Triq il-Mitħna	Mhux komuni: xi ftit bħal ta' Għawdex. Fil-kantuniera ma' 29, Triq il-Wied
19.	13	Sqaq Pinto Nru 1	
20.	93	Triq Pinto	
21.	13	Triq San Bastjan	Bl-Indulġenza ta' l-Isqof Mauro Caruana: 10.1.1923
22.	Statwa Monumentali	Triq San Bastjan	(1870) Bl-Indulġenza ta' l-Isqof Mauro Caruana: 5.6.1923
23.	63	Pjazza San Franġisk	
24.	50	Triq San Rafel	Bl-Indulġenza ta' l-Isqof Gaetano Pace Forno: 18.6.1870
25.	3	Sqaq S. Katarina Nru 2	Bl-Indulġenza ta' l-Isqof Mauro Caruana: 2.3.1932
26.	197	Triq Santa Katarina	Bl-Indulġenza ta' l-Isqof Mauro Caruana: 31.5.1933
27.	44	Triq Valletta	
28.	94	Triq il-Vitorja	
29.	102	Triq il-Vitorja	San Ġorġ fuq iż-żiemel, fil-frontispizju ta' dar (1936)
żieda	56	Triq Anici	San Ġorġ fuq iż-żiemel, fil-frontispizju ta' dar (1989)